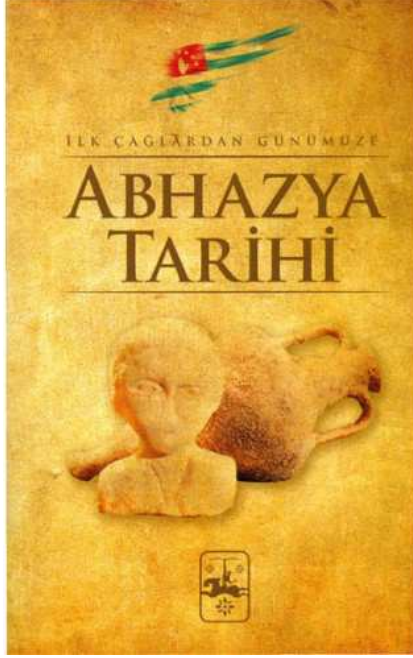

Editör: Stanislav Lakoba, **İlk Çağlardan Günümüze Abhazya Tarihi**, Çev. Uğur Yağanoğlu, CSA Yayın Ajansı, İstanbul-2014.

Didem ÇATALKILIÇ*

Baş editörlüğü Stanislav Lakoba tarafından yapılan bu esere pek çok Abhazolog katkı vermiştir. İncelemesini yaptığımız bu eser "Önsöz", "Abhaz Halkının Kökenleri", "Türkçe Yayın Editörü'nün Notu", "5 Kısım", "Özet" ve "Kronoloji" den oluşmaktadır.

1. Kısım: "Abhazya Topraklarında İlk Toplum ve Sosyal Sınıf Oluşumu" (s.22-68): Bu kısım Y. Voronov ve O. Bgajba tarafından yazılmıştır.

1. Bölüm (s.22-30): *Taş Devri Avcıları ve Toplayıcıları*: Bu kısım da insanın tarih sahnesine çıkışı, Abhazya'ya yerleşmesi, söz konusu dönemden günümüze kalan arkeolojik buluntular ve mağaradaki çizimler ışığında dönemin sosyo-ekonomisi hakkında bilgi verilmiştir.

2. Bölüm (s.30-37): *Abhazya'nın En Eski Çiftçileri ve Hayvan Yetiştiricileri*:

Bu bölümde M.Ö. 6. yy.'dan başlayarak Kafkasya'da üretim ekonomisinin oluşumu, ilk ekonomik faaliyetlerin sosyal hayata yansımaları incelenmiştir. Bölümün diğer bir konusu Kafkas antik dünyasının en önemli sembollerinden olan dolmenlerdir.

3. Bölüm (s.37-49): *Heniohlar Ülkesi*: Abhazya'da demirin ve bronzun serüveni, Argonotların, Heniohların ve Dioskurların M.Ö. 8-7-6 ve 5. yy'da bölgedeki varlıkları, ekonomik faaliyetleri anlatılmıştır.

4. Bölüm (s.49-68): *Roma-Bizans Dönemindeki Eski Abhaz Kavimleri*: Roma ve Bizans döneminde Abhazya'da yaşayan kavimler bu bölümün konusudur. Apsillerin, Abasgların ve Saniglerin siyasi ve sosyo-ekonomik tarihi kaynaklar ve arkeolojik verilerle açıklanmıştır. M.S. 3-5. yy'da Şam çeliği tekniği ile yapılmaya başlanan savaş aletleri eşliğinde dönemin maddi kültürü okunmuştur. 3. ve 4. yy'da Abhaz topraklarına sürgün olarak yerleştirilen ilk Hıristiyan toplulukla başlayan Hıristiyanlaşma ve 6-7-8. yy'da bölgenin siyasi olayları bu bölümün diğer konularıdır.

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, TDAE, Türk Tarihi Anabilim Dalı.

2. Kısım: “*Feodalizm Dönemindeki Abhazy*” (s.69-181): Bu kısım Y. Voronov, R. Katsia, B. Acincal, L. Akaba, S. Zuhba, Ş. Salakaya, M. Haşba, S. Lokoba, D. Gulya ve V. Butba tarafından yazılmıştır.

1. Bölüm (s.69-81) : *Abhazy Krallığı*: Abhaz Krallığı’nın ortaya çıkışı ve 9.-10. yy’da sosyal ve siyasi hayatı, Abhaz Krallığı’ndan bahseden ilk kaynaklar bu bölümün konularındır.

2. Bölüm (s.82-95): *Bagraditler Krallığı*: 10. yy’ın sonuna doğru kurulan bu krallığın siyasi durumu, Moğolların bölgeyi altüst edişi anlatılmıştır.

3. Bölüm (s.95-107): *El Ayası İşareti Altında*: 13. yy’da Şervaşidzeler’in ve Dadianiler’in çekişmeleri, Sebastopolis’in ekonomik anlamı, Cenevizliler’in bölgeye katkısı, 14.-15.-16. yy’da bölgede Hıristiyanlık, o dönemden kalan mezarlardan çıkarılanlar, Gürcüce’nin geç ortaçağ boyunca yazılı kültürün ve kilise ayinlerinin dili olması ve köy hayatı bu bölümün konularındır.

4. Bölüm (s.108-120): *Abhaz Prensiği ve Osmanlı İmparatorluğu*: 17. yy’da Megrel ve Abhaz feodalleri arasındaki savaş, 18. yy’daki ilk Osmanlı-Abhaz ilişkileri ve Abhazy’ya İslam’ın girişi, 17. ve 18. yy’da Abhazy’daki ekonomik faaliyetler özellikle de köle ticareti üzerinde durulmuştur.

5. Bölüm (s.120-143): *Eski ve Ortaçağ Abhazy’sının Kültürü*: Dönemin siyasi yapısına bağlı olarak erken dönem ve ortaçağa ait mağaralardaki taş ve eşyalar üzerindeki desenler, el sanatları hakkında bilgi verilmiş ve mimari özellikleri anlatılmıştır. Abhazların çok tanrılı inancında yer alan “yıldırım, ocak, inek” ve anaerkil inancın topluma yansımaları, 4. yy’da Bizans ile beraber Hıristiyanlığın gelmesi, 15. yy’da Osmanlı ile beraber bölgede İslam’ın güç kazanması, Çarlık Rusya’sının bölgedeki hâkimiyeti ile beraber Hıristiyanlığın canlanmaya başlaması ve zengin Abhaz folkloru hakkında temel bilgiler verilmiştir.

6. Bölüm (s.143-173): *Çift Başlı Kartal ve Gelenekler Ülkesi Abhazy*: 18. yy’ın sonuna doğru Abhazy’da Keleşbey Çaçba-Şervaşidze’nin bağımsız Abhazy hayali, aslı Osmanlı-Rus mücadelesi olan Seferbey ve Aslanbey arasındaki çekişme, söz konusu durumu kullanan Rusya’nın Abhazlar’ın istediği Aslanbey yerine çocukluğundan beri St. Petersburg’da rehin tutulan Seferbey’in oğlu Dmitriy Çaçba’nın iktidara getirilmesi ve bu dönemde Aslanbey’in isyanının Rus cezalandırma seferleri ile sonuçlanması, bölgede büyük güçlerin rekabeti, ayrıca Abhazlar’daki sınıf, mülkiyet kavramı bu bölümün başlıca konularındır.

7. Bölüm (s.173-181): *Abhazy Uluslararası İlişkiler Sisteminde*: 18. yy’ın sonlarında ve 19. yy boyunca Doğu Meselesi’nde Abhazy’nın yeri, Avrupa, Osmanlı-Rusya üçgeninde Hindistan’a açılan kapı olan Kafkasya’nın konumunun çerçevesi çizilmiştir.

3. Kısım: “*20. Yüzyıl Kavşağında Abhazy (1800’lerin Sonu 1900’lerin Başı)*” (s.182-286): Bu kısım T. Açıgba, Y. Argun, S. Dbar, E. Malia, Y. Voronov, A. Agumaa, G. Dzidzaria, R. Gojba, S. Lokoba, B. Sagaria tarafından yazılmıştır.

1. Bölüm (s.182-199): *Abhazy’nın Yeni Özellikleri*: II. Aleksandr zamanında tüm Rusya’da yapılan köylü reformları Abhazy’da da yapılması,

1877 yılında tüm Kafkasya'yı saran isyan ateşi, beraberinde gelen sürgünler ve etnik devrim olarak nitelendirilerek bölgeye özellikle Megreller'in, Ermenilerin ve Rusların yerleştirilmesi bu bölümün konularıdır.

2. Bölüm (s.199-210): *Rusya'daki Birinci Devrim Yıllarında Abhazya*: M. Tshakaya ile beraber Marksist düşünce Abhazya'ya girmiştir. 20. yy'ın başında grevler, protestolar, "Kanlı Pazar" olayının Abhazya'ya yansması ve ardından gelen yargılanmalar, hapis, kürek, sürgün cezaları bu bölümün konularıdır.

3. Bölüm (s.210-212): *Çarlık Politikasının Yeniden Şekillenmesi*: 1905 yılına gelindiğinde Çarlık Rusya'sının Azerbaycan topraklarına iskân etmekten duyduğu pişmanlık Gürcü nüfusunun Abhazya'ya iskânında da söz konusu olmuştur. Bununla birlikte Abhaz kilisesi'nin Gürcü kilisesinden ayrılması, 1910 yılında Abhaz milli bilincinin uyanışının başlaması bu bölümün konusudur.

4. Bölüm (s.213-248): *19. Yüzyılda ve 20. Yüzyıl Başlarında Abhazya Kültürü*: Abhaz toplum yapısı, geçim kaynakları, evlilik geleneği, aile içi ilişkiler, atalık geleneği, kan davası, misafirperverlik, halkın ekonomik durumunun ve inancının mimariye etkisi, çocukların erken yaştan itibaren hayatın içindeki yerleri, fiziksel ve ahlaki terbiyeleri, Abhaz halk sanatının, halkın yaşam tarzı ve üretimine bağlılığı ve inancın halk sanatına etkisi üzerinde durulmuştur. 19. yy'da liman kentlerinin oluşması ve Rus işgali ile beraber başlayan kentleşme sonucunda ahşap mimarinin yerini taş evlerin alması, sanayi, ticaret, ulaşımın gelişmesi, 20. yy'ın başında okul ve öğrenci sayısının artması, bazı ailelerin çocuklarının Avrupa Rusya'sında eğitim almaya başlaması, bunun sonucunda da döndüklerinde Abhaz entelijansiyasını oluşturmaları, Abhaz yazılı edebiyatının ilk örneklerini vermeleri bu bölümün konularıdır.

5. Bölüm (s.248-257): *Muhaceretteki Abhazlar*: Osmanlı İmparatorluğu'nda Abhazlar'ın Balkan ve Anadolu'da yerleştikleri bölgeler, tahmini göç rakamları, Osmanlı ordusunda görev yapan Abhazlar, Abhazlar ile ilgili Abhaz kökenlilerin yaptıkları yayınlar hakkında bilgi verilmiştir.

6. Bölüm (s.258-286): *1917-1921 Yılları Arasındaki Abhazya*: Abhazya'nın Şubat devriminden sonra kurulan " Birleşik Kafkas Dağlıları İttifakı"nın bir parçası olması, bölgedeki Bolşevik-Menşevik çatışması, Batum Konferansı ile Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'ne dâhil olması, Gürcistan'ın her fırsatta Abhazya'ya müdahil olması ve Rusya'nın Gürcistan'ın bu şoven politikasından hoşnut olmaması bu bölümün konularıdır.

4. Kısım: *"Sovyet Döneminde Abhazya"* (s.287-359): Bu kısım B. Sagaria, L. Çkadua, M. Lasurya, A. Argun, B. Acincal ve M. Haşba tarafından yazılmıştır.

1. Bölüm (s.287-316): *Abhazya Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Döneminde Sosyalist Toplumun Temellerinin Atılması (1921-1941)*: 26 Şubat 1921'de Abhazya'da kurulan Sovyet iktidarının, Abhazya'nın Trasnkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'ne dâhil olmasını istemeyip, Gürcistan üzerinden tahakküm kurmaya çalışması çabalarının sonuç vermesiyle

Abhazyanın, özerk cumhuriyet statüsü ile Gürcistan'a dâhil edilmesi, 1. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet Rusya genelindeki sosyo-ekonomik toparlanmanın Abhazyada da gerçekleşmesi, enerji santrallerinin kurulması, demiryolu ve karayolu inşaatları, tarım kooperatiflerinin kurulması, okuma-yazma oranının artması ve en önemlisi organize bir göçmen siyasetinin uygulanması sonucunda gerçekleşen Gürcistan'dan Abhazyaya planlı göç üzerinde durulmuştur.

2. Bölüm (s.316-321): "*Büyük Vatan Savaşı*" (2. Dünya Savaşı) Yıllarında Abhazyaya (1941-1945): Savaşa katılan Abhazyalılar ve Abhaz kültürüne karşı yapılan kampanyalar hakkında bilgi verilmiştir.

3. Bölüm (s.322-329): 1946-1960 Yıllarındaki Abhazyaya: Söz konusu yıllardaki ekonomik ve toplumsal yaşam, tarımda makineleşmeyle beraber artan üretim, 2. Dünya Savaşı sonrasında kulüp, kütüphanelerin ve enstitülerdeki bilim adamlarının sayılarının artması, 1948-52 yılları arasında bölgenin toponomisi ile oynanması bu bölümün konularıdır.

4. Bölüm (s.330-359): *Sovyetler Döneminde Abhaz Kültürü*: Abhaz dili ve Abhaz edebiyatındaki çalışmalar, danslar ve isimleri taşıdığı anlamlar tek tek verilmesi, Abhaz tiyatrosunda eserler vermiş isimler, açılan güzel sanatlar okulları, Abhaz kültürünün en önemli parçalarından olan müzik çalışmaları ve kayıt altına alınan halk şarkıları bu bölümün konularıdır.

5. Kısım: "*Yakın Zamanda Abhazyaya (1900'lerin sonundan, günümüze...)*" (s.360-371): Bu kısım O. Bgajba ve S. Lakoba tarafından yazılmıştır.

1. Bölüm (s.360-368): *Abhazyanın Bağımsızlık Mücadelesi ve Vatan Savaşı*: 1931 yılında özerk cumhuriyet statüsü ile Gürcistan'a bağlanan Abhazyada belirli aralıklarla çıkan isyanlar ve Abhaz-Gürcü çekişmesi özetlenmiştir.

2. Bölüm (s.368-371): *Bağımsız Abhazyanın İnşası*: Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla 30 Eylül 1993'te bağımsız olan Abhazyanın 1999'a kadar yaşadığı süreç ana hatları ile anlatılmıştır.

Ruşçadan tercüme edilen bu kitap Abhazyadaki Bizans ve Gürcistan üzerinden Rus etkisini gözler önüne sermektedir. Kitap da kaynaklar ile başlayan cümleler kurulmuş fakat kaynağın künyesine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Arkeolojik kazılar dayanak olarak kullanılmış fakat kazıların nerede, ne zaman, kim tarafından yapıldığı belirtilmemiştir. Ayrıca kitapta kaynakça, dipnot ve indeks bulunmamaktadır. Ancak Rusçadan tercüme edilen bu kitabın Türkiye'deki Kafkasoloji çalışmalarına katkı sağlayacağı kuşkusuzdur.